

طرح پیاده سازی سیاست های کلی پدافند غیر عامل در استان هرمزگان با توجه به طرح توسعه آینده استان و تهدیدات آینده

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۰۱

صفحه: ۵۴-۴۷

عزیزا... ملکی^۱

چکیده

با توجه به اهمیت ویژه استان به عنوان خط مقدم کشور در برابر انواع تهدیدات گوناگون نظامی، سیاسی، اقتصادی، زیستی و ... لازم است توجه ویژه‌ای به این استان در حوزه‌های گوناگون پدافند غیرعامل به عمل آمده تا اهداف مهمی که در این حوزه مد نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشد مانند افزایش توان بازدارندگی، حفظ و ارتقاء پایداری ملی، تداوم فعالیت‌های ضروری کشور، صیانت از زیرساخت‌ها و سرمایه‌های ملی بخصوص استمرار خدمات رسانی به جامعه ضمن حفظ سلامت آحاد ملت در هر شرایط میسر گردد. و بتوان سیاست‌های در راستای پدافند غیر عامل با در نظر گرفتن توسعه استان و مقابله با تهدیدات را ارائه نمود. در این راستا توجه به ظرفیت‌ها و توانمندی‌های مختلف جغرافیایی، جمعیتی و اقتصادی بیش از هرچیز می‌تواند در جهت نیل به این اهداف مسدولین کشور را یاری رساند. آنچه مسلم است با توجه به اینکه این استان دروازه ورود و نفوذ تهدیدات گوناگون به کشور می‌باشد؛ ارتقاء توان بازدارندگی و توجه ویژه به اصول و ملاحظات پدافند غیرعامل در زیرساخت‌های حیاتی و حساس این استان می‌تواند تا حد زیادی در حفظ امنیت و سلامت کل کشور موثر باشد و در برنامه ریزی‌های توسعه همه جانبه استان به کار برده شود. در یک کلام می‌توان هرمزگان توسعه یافته، ایمن و پایدار در برابر تهدیدات گوناگون دشمنان را به عنوان سپری مستحکم برای کل کشور در نظر گرفت و راه نفوذ بخش اعظمی از خطرات و تهاجمات متصور علیه کشور اعم از تهدیدات نظامی، زیستی، اقتصادی و حتی سیاسی و اجتماعی (با توجه به ترکیب جمعیتی این استان)؛ را مسدود و منقطع نمود. موقعیت خاص جغرافیایی و مرزی استان هرمزگان سبب شده است که پاسگاه‌های مرزی، ستادها و دیگر مقرهای انتظامی این استان در معرض تهدیداتی همچون گروهک‌های تروریستی، قاچاقچیان عمده‌ی مواد مخدر، سوخت و کالا قرار گیرد و ضرورت افزایش ضریب امنیت آن‌ها با استفاده از رویکرد پدافند غیرعامل را ایجاد نماید. هرمزگان ایمن و پایدار در برابر تهدیدات گوناگون دشمنان را می‌توان به عنوان سپری مستحکم برای کل کشور در نظر گرفت و راه نفوذ بخش اعظمی از خطرات و تهاجمات متصور علیه کشور اعم از تهدیدات نظامی، زیستی، اقتصادی و حتی سیاسی و اجتماعی (با توجه به ترکیب جمعیتی این استان)؛ را مسدود و منقطع نمود. از آنجایی که نخستین درگیری‌ها به طور معمول در خطوط مرزی اتفاق می‌افتد، برای اجرای دقیق وظیفه سنگین حفظ و حراست از کشور اسلامی ایران، باید خطوط مرزی را باز شناخت و عوارض طبیعی زمین را نقشه‌برداری و شبیه‌سازی کرد.

کلید واژه ها: سیاست، پدافند غیر عامل، توسعه آینده، هرمزگان

مقدمه

تاریخ زندگی بشر همواره با تهدیداتی رو به رو بوده است که دست‌ساخته‌ها، سرمایه‌های معنوی و حتی جان او را به مخاطره می‌اندازد. از این منظر تلاش آدمیان برای بقاء، آن‌ها را ناگزیر به تجهیز و آمادگی در برابر تهدیدات کرده است. هیچ جایی از این کره‌ی خاکی را نمی‌توان نام برد که از اثر بحران‌ها، حوادث و جنگ در امان بوده باشد. به همین دلیل جوامع مختلف پیوسته به دنبال کشف و ابداع راه‌حل‌هایی بوده‌اند تا بتوانند بر اساس آن آسیب‌پذیری‌ها را به حداقل برسانند. دفاع گاهی با تکیه بر سلاح و ابزار شکل می‌گیرد و گاهی انسان با پیش‌بینی قبلی و یا واکنشی هوشمندانه، بدون ابزار با بهره‌گیری از تنوع و پیچیدگی محیط، به مدد خلاقیت و ابتکار، با استفاده از فریب، استتار و اختفا و ... خود را حفظ و از گزند تهدیدات مصون نگه می‌دارد. پژوهش حاضر بر اهمیت و آینده‌نگری در حوزه پدافند غیرعامل در مقرهای انتظامی استان هرمزگان تاکید دارد که برگرفته از اطلاعات حاصل از پردازش داده‌ها در حیطه سیستم اطلاعات جغرافیایی^۲ و سنجش از دور^۳ است. امید است فرماندهان، رؤسا و مدیران با بهره‌گیری از این پژوهش کاربردی بتوانند توجه بیشتری به پدافند غیرعامل داشته باشند تا پیشگیری را به عنوان اصل اول در مدیریت خود قرار دهند. در سالهای اخیر آینده پژوهی و ارائه طرح‌های آمایشی به عنوان یکی از علوم جدید پیش‌بینی آینده و نیز ارائه دهنده آینده‌های حوزه‌های مطالعاتی مطرح شده است. آمایش سرزمینی و آینده پژوهی شامل تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل روشن در بسیاری از منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات، به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازد. بر این اساس در بسیاری از مطالعاتی که به روندهای محتمل آینده می‌پردازند، آینده پژوهی جایگاه ویژه‌ای را به دست آورده است. ورود آمایش سرزمینی به عرصه توسعه در قالب برنامه‌ریزی راهبردی نقطه آغازین استفاده از آینده پژوهی در مطالعات آمایش سرزمینی بوده است. هر چند این آینده پژوهی بیش از آن که در مطالعات شهری و برنامه‌ریزی شهری به خصوص در کشور ما به کار گرفته شود، بیشتر در مطالعات برنامه‌ریزی راهبردی و آن هم به تازگی، کاربرد یافته است. به همین علت تاکنون در برنامه‌ریزی راهبردی شهرها توجه چندانی به مباحث آینده پژوهی نشده و در اغلب موارد تکنیک‌های پیش‌بینی مورد توجه بوده‌اند. لذا در این تحقیق سعی شده است تا با مطالعه گام‌های برنامه‌ریزی راهبردی، امکان کاربست روش‌ها و تکنیک‌های مورد استفاده در گامه‌ای آینده پژوهی در برنامه‌ریزی راهبردی نیز مشخص گردید و سیاست‌های کلی با توجه به طرح‌های توسعه استان هرمزگان ارائه شود.

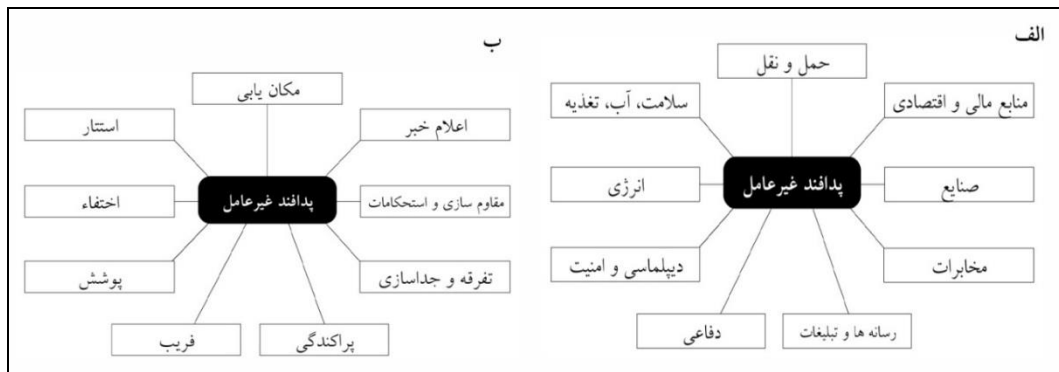
ادبیات پژوهش

مفهوم دفاع و پدافند غیرعامل

هر اقدام غیرمسلحانه‌ای که موجب کاهش آسیب‌پذیری نیروی انسانی، ساختمان‌ها، تاسیسات، تجهیزات، اسناد و شریان‌های کشور در مقابل عملیات خصمانه و مخرب دشمن و یا بالیای طبیعی صورت می‌گیرد، پدافند غیرعامل است (Sanchez, 2007). در پدافند غیرعامل سیستم‌هایی همانند ضدهوایی و هواپیمای رهگیر، فقط نیروهای مسلح مسوولیت دارند. در حالی که در پدافند غیرعامل تمام نهادها، نیروها، سازمان‌ها، صنایع و حتی مردم عادی می‌توانند نقش موثری بر عهده گیرند. دفاع شامل دو بخش عمده دفاع عامل و دفاع غیرعامل (پدافند غیرعامل) می‌شود. در دفاع عامل تمامی طرح‌ریزی‌ها و اقدامات دفاعی مستلزم بکارگیری سلاح و تجهیزات نظامی است. دفاع غیرعامل شامل مجموعه اقداماتی است که سبب کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌های مراکز حیاتی و حساس و مهم کشور و افزایش استحکام، ایمنی، خدمات رسانی و تاسیسات کشور و همچنین سبب ارتقای پایداری ملی در سطح روستا، محله، شهر، استان و کشور می‌گردد. در پدافند غیرعامل برنامه‌ها و اقدامات موجب کاهش آسیب‌پذیری‌ها و افزایش پایداری و خدمات و هوشیاری کشور در مقابل تهدیدات است. این تعریف حوزه‌های بسیار وسیعی را در بر می‌گیرد که می‌تواند شامل اقدامات فرهنگی، سایبری، اقدامات نرم افزاری، امنیتی، مهندسی و... باشد (نمازی و فکوری ۱۳۷۸). پدافند غیرعامل در واقع مجموعه تمهیدات، اقدامات و طرح‌هایی است که با استفاده از ابزار و شرایط و حتی المقدور بدون نیاز به نیروی انسانی، بصورت خود اتکا صورت گیرد (صادق آبادی ۱۳۸۸).

مفهوم مکان‌یابی

عبارتست از انتخاب بهترین و مطلوب‌ترین نقطه و محل استقرار، به طوری که از لحاظ استراتژیک روند عادی نیروی انسانی، تجهیزات و فعالیت‌ها را به بهترین صورت امکان‌پذیر سازد. این شرایط می‌تواند از ابعاد فنی، شرایط محیطی و اقتصادی قابل بحث باشد که بررسی تمام جنبه‌های آن با سیستم‌های یکپارچه شده جغرافیایی تحت GIS امکان‌پذیر است. در این راستا ابزار GIS هم از نظر دقت و هم از نظر سرعت بهترین و کارآمدترین ابزار خواهد بود (Nasser, 2014).

شکل ۱- الف: حوزه‌های پدافند غیرعامل. ب: اصول

پدافند غیرعامل

توسعه

توجه به جایگزینی کاربری‌ها با نگاهی دفاعی و امنیتی، تاکید بر اصول پدافند غیرعامل و استفاده از دیدگاه‌های پیشینیان و هم چنین تجارب کشورهای سرآمد در پدافند غیرعامل به ویژه در حوزه توسعه شهری، می‌تواند در پیشرفت و توسعه برنامه ریزی شهری دفاعی و رسیدن به امنیت و توسعه پایدار شهری، موثر و دخیل باشد. با توجه به پیشرفتی که در حوزه مهندسی رزمی در کشورهای پیشرفته از لحاظ نظامی به وجود آمده است، باید نسبت به ایمن‌سازی شهرها اقدام نمود تا شهرها بتوانند در زمان جنگ، کم‌ترین خسارات جانی و مالی را متحمل شوند. این مقاله سعی دارد که اصول پدافند غیرعامل را در برنامه ریزی شهری با تاکید بر کاربری‌های تاسیساتی و حیاتی به عنوان کاربری‌های تهدیدپذیر به کار گیرد و فضاهای شهری را با ارائه نقش تدافعی به آن‌ها ایمن نماید. هم چنین چگونگی حفاظت و دفاع از انسان‌ها و مکان‌های زندگی آن‌ها را با اعمال ضوابط و ملاحظات پدافند غیرعامل در حال و آینده میسر سازد. به علاوه، بسترهایی را برای امنیت و پایداری هرچه بهتر شهر با کم‌ترین خسارات ممکن در زمان تهاجم خارجی و حتی عملیات تروریستی فراهم نماید.

خلیج فارس

خلیج فارس دریای کم عمقی است که در حاشیه‌ی غربی اقیانوس هند واقع شده و بین شبه جزیره عربستان و جنوب ایران قرار دارد. مساحت آن حدود ۲۳۹۰۰۰ کیلومتر مربع است، طول آن از دهانه‌ی شط العرب (اروند رود) تا تنگه‌ی هرمز که به دریای عمان می‌پیوندد قریب ۱۳۷۵ کیلومتر و عرض آن بین ۱۸۰ تا ۲۵۰ کیلومتر متغیر است. عمیق‌ترین محل آن در قسمت جنوبی تنگه‌ی هرمز نزدیک راس‌المسندم ۱۸۲ متر است، عمق متوسط خلیج فارس حدود ۲۵ متر می‌باشد. شیخ‌نشین‌های خلیج فارس بعد از ایران با خط ساحلی به طول ۶۶۰ کیلومتر طولانی‌ترین ساحل این خلیج را دارا هستند. کف این دریا از ناهمواری‌های زیادی بوجود آمده است ولی از لحاظ عمق همانطوری که بحث شد کلاً کم عمق بوده و به همین علت تمام کفه خلیج فارس را می‌توان سکوی قاره نامید که در بعضی نوشته‌ها آن را فلات قاره یا ایوان خشکی و یا ژرفاشیب هم گفته‌اند (عزتی، ۱۳۸۸).

خلیج فارس تنها دریای آزادی است که ایران را با دنیا از راه آب مربوط می‌سازد و سرتاسر سواحل شمالی آن در قلمرو کشور ایران است، از این لحاظ شناسایی کامل آن برای ما کمال اهمیت را دارد. موقعیت خلیج فارس به نحوی است که در کلیه استراتژی‌های شرق به نحوی این آبراه بزرگ دریایی خودنمایی می‌کند، پس شناخت آن و بهره‌برداری صحیح از امکانات نظامی و اقتصادی آن رابطه‌ی مستقیمی با ثبات سیاسی و امنیت کشور ما دارد (عزتی، ۱۳۸۸).

موقعیت جغرافیایی استان هرمزگان

استان هرمزگان در جنوبی‌ترین قسمت ایران بین مدارهای محدوده ۲۵°۲۴' تا ۲۸°۵۷' عرض شمالی و ۵۳°۴۱' تا ۵۹°۱۵' طول خاوری واقع شده است. استان هرمزگان با حدود ۷۱۱۹۲ کیلومتر مربع وسعت، ۴/۳۶ درصد از وسعت کشور ایران را به خود اختصاص داده است و از این جهت در بین استان‌های کشور در جایگاه نهم قرار دارد. این استان از شمال با استان کرمان، از باختر با استان‌های بوشهر و فارس و از خاور با استان سیستان و بلوچستان همسایه است و جنوب آن را آب‌های خلیج فارس و دریای عمان در بر گرفته است. مرکز استان شهرستان بندرعباس است که تا تهران ۱۰۷۹ کیلومتر فاصله دارد. استان هرمزگان بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای ۱۳ شهرستان، ۳۴ شهر، ۸۵ دهستان، ۳۸ بخش و ۲۹۱۰ آبادی و ۱۴ جزیره است. شهرستان بندرعباس بزرگترین شهرستان استان و شهرستان هرمز کم و سعتترین شهرستان استان محسوب می‌شوند. استان هرمزگان با دارا بودن ۲۰۹۱ کیلومتر مرز آبی سهم ۴۷,۶ درصدی از کل مرزهای آبی کشور با به خود اختصاص داده است، این مرز معادل معادل ۲۰/۷ کل مرزهای کشور می‌باشد.

پیشینه پژوهش

دهقانی (۱۳۸۸)، در مقاله‌ای با عنوان «GIS در پدافند غیرعامل، مدیریت بحران و حوادث غیرمترقبه» پیرامون مباحث شناخت سیستم اطلاعات جغرافیایی و کاربرد آن در اهداف دفاعی و سپس شناخت و جمع‌آوری لایه‌های اطلاعاتی تحقیق کرده است. آذری و فتح‌اللهی (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان «اولویت بندی مقاوم سازی در بافت فرسوده به منظور پدافند غیرعامل با استفاده از GIS» با استفاده از توابع تحلیلی GIS بافت فرسوده را مشخص نمودند و سپس با وزن دهی به فاکتورهای تراکم جمعیت، کاربری اراضی، کیفیت بناها و ... استفاده از مدل همپوشانی شاخص، اولویت مقاوم سازی قطعات فرسوده مشخص گردید. نتیجه تحقیق نشان داد که GIS در کلیه مراحل شناسایی، تفکیک و اولویت بندی مقاوم سازی بافت فرسوده که در پدافند غیرعامل از گام‌های اساسی است، کمک مدیران در امر تصمیم‌گیری می‌باشد.

فتوحی و مسعودی (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای با عنوان «پدافند غیرعامل و مدیریت بحران (بررسی موردی کاربرد GPS و GIS در مکانیابی)»، روش‌ها و تجهیزات نوین مکان‌یابی از جمله GPS و GIS و نرم‌افزارهای مرتبط با آن‌ها را به طور خاص تشریح کردند و سپس نحوه کمک‌رسانی در بعد مکان‌یابی بمنظور اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل و مدیریت صحیح بحران با استفاده از این روش‌ها و تجهیزات ارائه گردید.

عزیزی و برنافر (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی آسیب‌پذیری شهری ناشی از حملات هوایی: ناحیه یک از منطقه ۱۱ شهر تهران»، آسیب‌پذیری محدوده مورد نظر در حملات هوایی براساس روش تحلیل سلسله‌مراتبی و بکارگیری سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) مورد ارزیابی قرار گرفت. یافته‌های این ارزیابی نشان می‌دهد که در مجموع ۹۲/۴ درصد بلوک‌های ساختمانی واقع در محدوده، دارای آسیب‌پذیری متوسط به بالا هستند.

جزینی و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای با عنوان «اعمال رویکرد فناورانه پدافند غیرعامل در طراحی، اجرا و توسعه شبکه‌های برق و انرژی» با بکارگیری سیستم‌های هوشمند و خطاناپذیری چون GIS زمینه‌های برنامه‌ریزی، بهره‌برداری و طرح توسعه شبکه‌های قدرت را تحقق می‌بخشند که از اصول و مبانی پدافند غیرعامل می‌باشد.

میمندی پاریزی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تمهیداتی در طراحی و مکان‌یابی کاربری‌های حیاتی شهری با رویکرد پدافند غیرعامل در راستای توسعه پایدار شهرها» به این نتیجه می‌رسد که می‌توان با تدابیر مناسب، ترجیحاً در فاز صفر و مطالعاتی قبل از ساخت و احداث با مدنظر قرار دادن شاخصه‌ها و معیارهای اصولی دفاع غیرعامل و اتخاذ تدابیر مناسب مهندسی دفاعی، آسیب‌پذیری این مراکز را در برابر تهدیدات احتمالی کاهش داده و با حفظ سرمایه‌های کلان زیربنایی، آستانه مقاومت شهرها را ارتقاء داد.

بنابراین، فرضیه های پژوهش به شرح زیر تدوین شده اند:

فرضیه اصلی

۱. با کمک برنامه های آینده پژوهی و پدافند غیر عامل می توان راهبرد های توسعه کلان استان هرمزگان را تعیین نمود.
۲. آیا با کمک پدافند غیر عامل و آمایش سرزمینی میتوان تهدیدات پیش روی این استان را پیش بینی نمود؟
۳. اصول و مبانی پدافند غیر عامل با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و سنجش از دور قابل دستیابی هستند.
۴. تعدادی از مقرهای انتظامی واقع در استان هرمزگان در برابر حملات نظامی آسیب پذیر هستند.

بحث و نتیجه گیری

توسعه پدیده ای چند بعدی، منظم و مستمر است و برای نیل به توسعه پایدار و متوازن باید "انسان" محور قرار گیرد، پس قبل از هر چیز باید موانع توسعه را شناخت و با برنامه ریزی و سرمایه گذاری آنها را بر طرف کرد. مسایل فرهنگی و اجتماعی مقدم بر هر مساله ی دیگری و در ارتباط مستقیم با انسان هستند، توجه جدی به آنها گشای توسعه قلمداد می شود هر تغییری که اجرای آرمانهای فرهنگی را با مشکل مواجه سازد، چالشگری فرهنگی را شروع می کند. توسعه فرهنگی - اجتماعی، راهکارهای پیشگیرانه تبدیل چالش به تهدید و جایگزینی آن به یک فرصت و تحکیم اصول ارزشی فرهنگی - اجتماعی را فراهم می آورد. استراتژی فرهنگی - اجتماعی در سطح کشور، استان و شهرستان در این وضعیت، در گروهی مدیریت کارآمد فرهنگی و برنامه ریزی جامع و کامل می باشد، توسعه فرهنگی - اجتماعی منجر به خود باوری جامعه شده است، و توانائی های بالقوه و خلاق انسان را در زمینه فرهنگی شکوفا می کند؛ و این مسئله خود در شکل گیری و هویت فرهنگی جامعه نقش مهمی را ایفا مینماید، از طرفی توسعه زمانی امکان پذیر خواهد بود که در فکر و اندیشه ی بشر جای پیدا کند و نوع نگرش، عقیده، باور و نظام فکری و ارزشی حاکم بر جامعه مهبای انجام تغییرات باشد و آمادگی پذیرش دگرگونی را داشته باشد و احساس نیاز نماید که تغییرات برای جامعه ضرورت دارد. بنابراین باید نوع نگرش، باور و ارزشهای مربوط به کار و تلاش، داشته های جامعه، خود و محیط پیرامون تغییر پیدا کند تا مسیر توسعه هموار شود، از طرفی دیگر هم باید روحیات و اخلاق مناسب برای توسعه را در جامعه ایجاد کرد با برنامه ریزی، سرمایه گذاری و فرهنگ سازی بایستی بیش از هر چیز اصلاح ساختارهای سنتی را مد نظر قرار داد و همچنین ایجاد و تقویت سرمایه ی اجتماعی در منطقه می تواند تا حد زیادی بستر مناسب برای توسعه را فراهم سازد.

توسعه متوازن (اجتماعی) را می توان بهبود کیفیت زندگی در ساختار شهری دانست که بهبود کیفیت زیست محیطی را نیز به همراه دارد. بر این اساس توسعه پایدار شهری، توسعه انسانی پایدار را نیز به همراه می آورد که به شکل گیری سرمایه اجتماعی و ایجاد عدالت اجتماعی مدد می رساند. مفهوم پایداری در توسعه، با بستر سازی برای افزایش رفاه شهروندی ممکن می گردد که بهبود زیرساختها و مسکن شهری و توزیع متناسب و عادلانه تسهیلات و خدمات شهری را به همراه دارد. بر این اساس رفاه شهروندی را می توان محور اصلی توسعه متوازن شهری دانست که افزایش امنیت انسانی و رضایتمندی اجتماعی را امکان می دهد. توسعه متوازن، جز از طریق مشارکت شهروندی امکان پذیر نیست که بایستی بر توسعه انسانی پایدار منطبق گردد و سعی کند با دیدگاهی اصولی در مرحله برنامه ریزی، طراحی و اجرا، بهبود کیفیت زندگی جمعی را ممکن گرداند که افزایش رفاه اجتماعی شهروندی را نیز در پی دارد. توجه به ملاحظات اجتماعی در توسعه متوازن شهری از این جهت مهم می نماید که پایداری جز از طریق نگاه همه جانبه به مضامین اجتماعی حاصل نمی شود و می بایستی در راستای بهبود کیفیت زندگی جمعی بر مضامین اجتماعی تاکید کرد. این رویکرد از این مهم ناشی می شود که نمی توان ساختار شهری را بدون ساختار اجتماعی آن مورد ارزیابی قرار داد، بر این اساس به برخی ملاحظات اجتماعی در توسعه متوازن شهری برای افزایش رفاه شهروندی اشاره می شود: - محور قرار دهی انسان در فرآیند توسعه متوازن شهری گسترش فرهنگ شهرنشینی و آموزش شهروندی کاهش تراکم جمعیت شهرنشینی و شهر گرایی کاهش میزان مهاجرت های شهری التزام به فرهنگ و هویت ملی و بومی تاکید بر مفهوم توسعه پایدار انسانی توزیع عادلانه امکانات و تسهیلات شهری بستر سازی عدالت اجتماعی

در بستر خدمات شهری و شهروندی گسترش ارتباط ارگان های رفاه اجتماعی با نهادهای شهری و شهرداری ملاحظات کالبدی و فضایی در افزایش رفاه شهروندی: جدایی گزینی مسکن و منطقه زندگی در ساختار شهری در کشورهای در حال توسعه در حال افزایش است. بر این اساس افزایش کیفیت مسکن شهری، رعایت استانداردهای معماری و شهرسازی، بهداشت شهری و امنیت و تسهیلات رفاهی شهری را اساس توسعه کالبدی و فضایی شهری بحساب می آورند. در فرآیند توسعه متوازن بایستی تلاش شود تا ضمن جلوگیری از جدایی گزینی فضایی و جدایی گزینی مسکن شهری، امکان بهره مندی همگانی از کالبد و فضایی مطلوب در ساختار شهری را فراهم کرد که شامل کیفیت مسکن و فضای شهری، زیرساخت ها و قابلیت دسترسی و توده های فضایی مرتبط با خدمات و تسهیلات شهری می گردد. تنها با تحقق این امور امکان تامین رفاهی شهروندی حاصل می شود که در زیر به برخی از ملاحظات کالبدی و فضایی در توسعه متوازن شهری اشاره می شود: - مکان یابی دقیق در فرآیند طراحی و برنامه ریزی شهری - گسترش مفهوم عدالت اجتماعی و برابری اجتماعی - احاطه شهر با اکوسیستم های تولیدی یا تجزیه کننده زیاده های شهری - بازیافت فضایی و بهره گیری از فضاهای مخروبه شهری - اختلاط کاربری و استفاده چند منظوره از فضای شهری - توزیع متناسب تسهیلات و امکانات رفاهی - تعیین ضوابط برای کاهش آلودگی هوای شهری - تعیین و التزام ضوابط ساخت و ساز برای بهبودی مطلوبیت مسکن شهری - ساماندهی توزیع شهری متناسب با ظرفیت بستر اکولوژیکی شهری - بهره گیری از انرژی پاک و رعایت استانداردهای طراحی اقلیمی شهری ملاحظات زیست محیطی در افزایش رفاه شهروندی، امکان توسعه متوازن همگام با توسعه انسانی پایدار و در بستر شکل دهی به سرمایه اجتماعی و شکل گیری مشارکت شهروندی فراهم می آید. بر این اساس به برخی از ملاحظات زیست محیطی توسعه متوازن (اجتماعی) شهری در راستای افزایش رفاه شهروندی اشاره می شود: - سالم سازی فضای شهری و بهداشت اکولوژی شهری - کاهش آلاینده های هوایی، صوتی و فاضلابی - ایمن سازی شهر در برابر سوانح طبیعی - بستر سازی جریان چرخه ای بازیافت مواد در اکوسیستم شهری - التزام تدقیق در آثار زیست محیطی پروژه های شهری - گسترش فضاهای تصفیه کننده شهری و فضاهای سبز درون شهری - کاهش استفاده از وسایل آلاینده محیطی بوسیله آموزش شهروندی - آموزش التزام حفاظت و ترمیم محیط زیست شهری، ملاحظات اقتصادی در افزایش رفاه شهروندی: در راستای افزایش رفاه شهروندی در بستر توسعه متوازن (اجتماعی) ساختار شهری، بایستی تلاش بر آن باشد تا ضمن تلفات به تمام طبقات اجتماعی و خاصه طبقات آسیب پذیر اجتماعی و یا اقشار خاص اجتماعی همچون معلولان، سالمندان و کودکان، امکان بهره مندی عام از مسکن و خدمات شهری با نرخ بهینه فراهم شود. بدون رفع مشکلات اقتصادی ساکنین شهری نمی توان توسعه ای متوازن را در سیستم شهری امکان داد که می بایست اقدامی اساسی در جهت حل تورم اقتصادی، نابرابری بهره مندی از درآمد ماهیانه و یا فقر، برداشته شود. در توسعه پایدار شهری نیز باید تا حد امکان از میزان هزینه خدمات و تسهیلات شهری کاست و ضمن کمک های مخصوص به طبقات پایین رتبه اقتصادی از تضاد و نابرابری اجتماعی کاهید تا امکان بهره مندی مطلوب همگان از خدمات شهری فراهم گردد. این مهم در روند توسعه پایدار دشوارترین بخش را تشکیل می دهد که بایستی در راس اهداف سیاست های دولتی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر توسعه انسانی قرار گیرد، زیرا که بدون تامین حداقل مایحتاج زندگی نمی توان انتظار داشت تا رفاه اجتماعی همگانی در ساختار شهری حادث گردد. بر این اساس اهم ملاحظات اقتصادی را می توان چنین بیان کرد: - تامین رشد و توسعه اقتصادی شهری - کاهش هزینه حمل و نقل عمومی شهری - تغییر الگوی تولید، توزیع و مصرف مصالح و مواد - تامین و بستر سازی رشد اقتصادی شهری - بهبود سطح خدمات اقتصادی شهری - کاهش هزینه سرانه خدمات شهری برای افزایش رفاه اجتماعی - کاهش هزینه تورم درون شهری ملاحظات سیاستی و مدیریتی و اجرایی در افزایش رفاه شهروندی: سیاست های موسوم به توسعه می تواند فرآیند کاهش یا افزایش پیوسته سطح زندگی را به همراه داشته باشند. با تفکیک مفهوم توسعه، دو مفهوم توسعه حاصل می شود که توسعه سرمایه، فرآیند انباشت و افزایش سرمایه را شامل می شود که می تواند به ارتقای سطح زندگی و مطلوبیت همگانی بینجامد یا نینجامد. توسعه مردم نیز معنای افزایش سطح ارضای نیازهای هر گروه اجتماعی بر اساس سلسله مراتب این نیازها را شامل می شود.

۱. توانمندسازی ساکنان و تقویت بنیه اقتصادی خانوارها از طریق ایجاد شرایط برای فعالیت های اجتماعی و اقتصادی و فعالیت تجاری، تفرجگاه محلی و -اعمال سیاست های تشویقی جهت تقویت عملکردهای اقتصادی مورد نیاز و دارای ظرفیت توسعه خلاقانه در بافت شهری.
۲. توجه و توسعه شرکت های خصوصی به عنوان موتورهای محرک خلاقیت
۳. شناسایی نیازهای ساکنین و استفاده کنندگان و اولویت بندی توجه به مکان های تعامل غیر رسمی و ایجاد و توجه به مراکز اجتماعی خلاق به جای مراکز محله قدیمی.
۴. پیش بینی نیازهای مرتبط با جمعیت جوان بخصوص در ارتباط با اوقات فراغت و فعالیت های دانش بنیان
۵. پیش بینی عرصه هایی برای مراسم و فعالیت های ویژه شهروندان.
۶. استفاده از هنرمندان و نمود هنرهای ایشان در منظر شهری.

منابع

۱. آذری، ح.، فتح اللهی، ر.، ۱۳۸۹، اولویت بندی مقاوم سازی در بافت فرسوده به منظور پدافند غیرعامل با استفاده از GIS، اولین کنفرانس پدافند غیرعامل و سازه های مقاوم.
۲. جزینی، مهدی، جزینی، محسن، جزینی، محمد، دادفر، سجاد، ۱۳۹۱، اعمال رویکرد فناورانه پدافند غیرعامل در طراحی، اجرا و توسعه شبکه های برق و انرژی، یازدهمین کنفرانس دانشجویی مهندسی برق ایران، دانشگاه کاشان.
۳. دهقانی، ا.، ۱۳۸۸، GIS در پدافند غیرعامل، مدیریت بحران و حوادث غیرمترقبه، همایش سراسری سامانه اطلاعات مکانی (GIS)، انجمن علمی فناوری اطلاعات و ارتباطات و داجا.
۴. صادق آبادی، ا.، ۱۳۸۸، استفاده از پدافند غیرعامل برای حفاظت دستگاه های حفاری و چاه های نفت و گاز، ماهنامه اکتشاف و تولید (وزارت نفت)، شماره ۶۴، صفحات ۷۶-۸۱.
۵. عزتی، ع.، ۱۳۸۸، جغرافیای نظامی ایران، مرکز تهیه و توزیع منابع آموزشی دانشگاهی، تهران.
۶. عزیزی، م.م.، برنافر، م.، ۱۳۹۱، ارزیابی آسیب پذیری شهری ناشی از حملات هوایی: ناحیه یک از منطقه ۱۱ شهر تهران، مجله علمی پژوهشی علوم و فناوری های پدافند غیرعامل، سال سوم، شماره ۲، ص ۱۳۷-۱۲۷.
۷. فتوحی، م.ص.، مسعودی، م.ح.، ۱۳۸۹، پدافند غیرعامل و مدیریت بحران (بررسی موردی کاربرد GPS و GIS در مکانیابی)، اولین کنفرانس پدافند غیرعامل و سازه های مقاوم، دانشگاه صنعتی نوشیروانی بابل.
۸. میمندی پاریزی، ص.، ۱۳۹۳، بررسی تمهیداتی در طراحی و مکانیابی کاربری های حیاتی شهری با رویکرد پدافند غیرعامل در راستای توسعه پایدار شهرها، دومین همایش ملی معماری، عمران و محیط زیست شهری، دانشکده شهید مفتح.
۹. نمازی، ح.، فکوری، م.، ۱۳۸۷، پدافند غیرعامل، چاپ اول، معاونت حفظ و توسعه منابع و سرمایه های انسانی - اداره کل آموزش ضمن خدمت.

10. Nasser, H., 2014, Learning ArcGIS Geodatabases: Packt Publishing, Birmingham, 141 pp.

11. Sánchez, R., 2007, Civil Defense and Cultural Property, Francis and Taylor group, London.